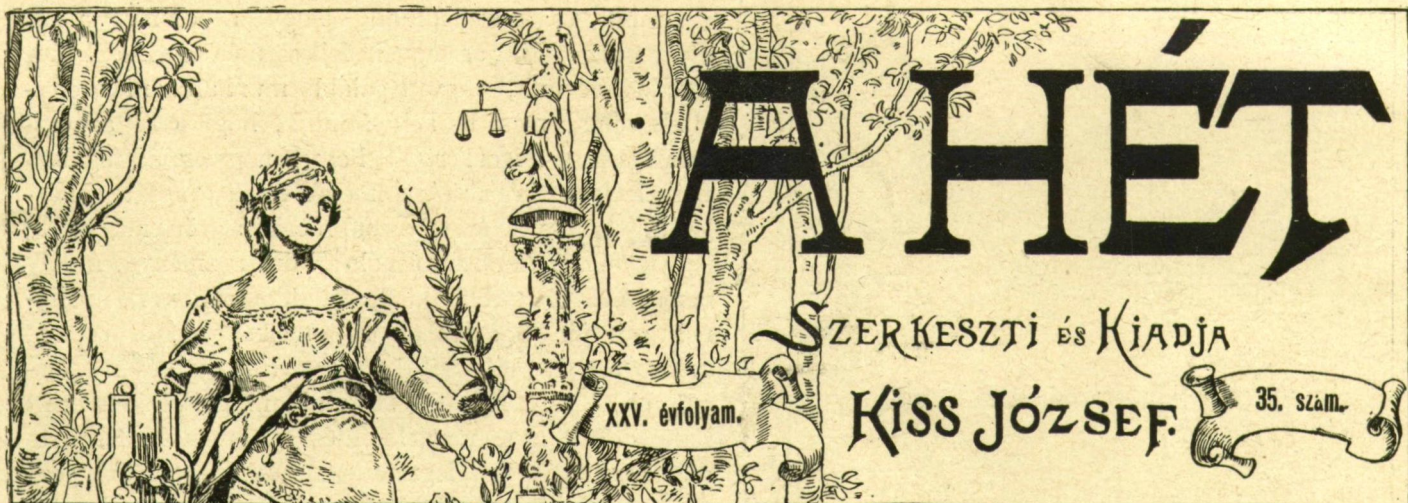

— 2 — Budapest, 1914. augusztus hó 30. — 2 —

Krónika.

1914.

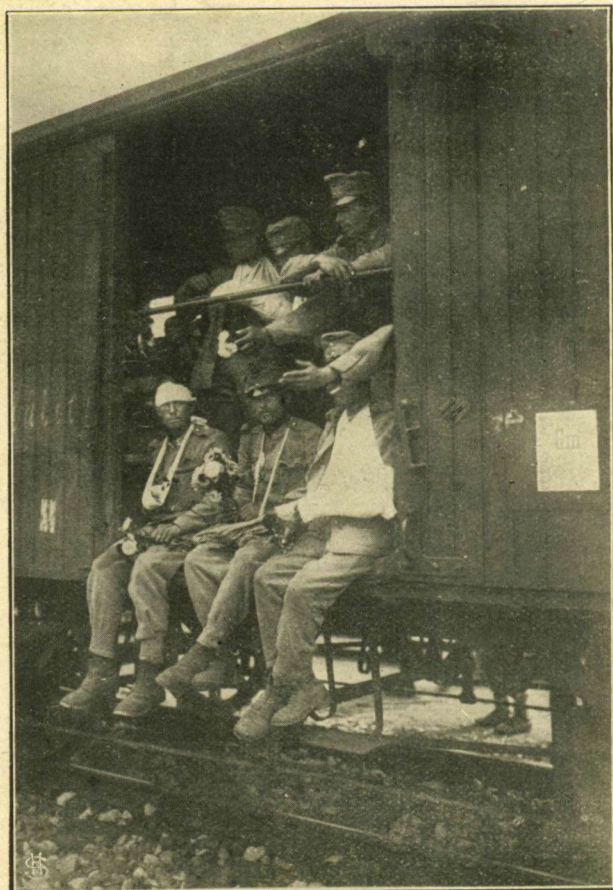
— aug. 28.

Szeretnék ötven év múlva élni, hogy az 1914-ik évet madártávlatból áttekinthessem, és a világtörténelem ütőerére tehessem a kezemet. Paradox gondolat, és, mégis, a világháború ma tulajdonképpen messze áll fölöttünk, nem tudjuk áttekinteni belső szövődését, nem látjuk lényeges pontjait; a részletek, akár a magyar regényíróknál, elhomályosítják az egészet. A kép csak évek hosszú sora után fog tisztulni, ahogy a magyar szabadságharcz alakját is csupán a közelmúlt hámozta ki az események tömkelegéből. Tudjuk, hogy Görgey István munkája, a magyar szabadságharcz félhivatalos lelkiismerete, 1888-ban látott teljes egészében napvilágot, hogy Görgey Artur művének magyar fordítása alig egy-két év előtt került a könyvpiacra; hogy oly kiváló 48-as könyv, mint a Geliché, 1889-ben, a Ravelsbergé meg éppen 1908-ban jelent meg. Rochlitz emlékiratai máig még nyomdafesték közelébe sem kerültek, gróf Kolowrat sajátos feljegyzései is csak nemrég váltak kéziratból könyvvé, még pedig a legkuriózusabb könyvek egyikévé. De mennyire eltolódhatnak az eddigi határok, ha Görgey Artur halála után megjelennek levelei, a Havasi Gyopár, ha megnyílnak a szentpétervári levéltárak!

Ma vagy sokat látunk, vagy keveset, és rendesen a soknak kevés a magva, a kevésé meg sok. A katona, aki huszadmagával egy határszéli vámházat véd harmincz vagy negyven kozák ellen, ezt a kis csatározást élete legfontosabb eseményének mondja és ezen keresztül ítéli meg az egész háborút; és viszont lesznek Besuchov Péterek, akiknek sejtelmük sincs róla, hogy a világtörténelem legfontosabb ütközetének a tanui, mialatt lényegtelen gondolatokat kergetve üldögélnek egy domb tetején. Zolának van egy parasztja, aki nyugodtan szánt-vet, miközben a szedáni ütközet körötte lefolyik, és egy másik francia parasztnak a 70-es évekből csak

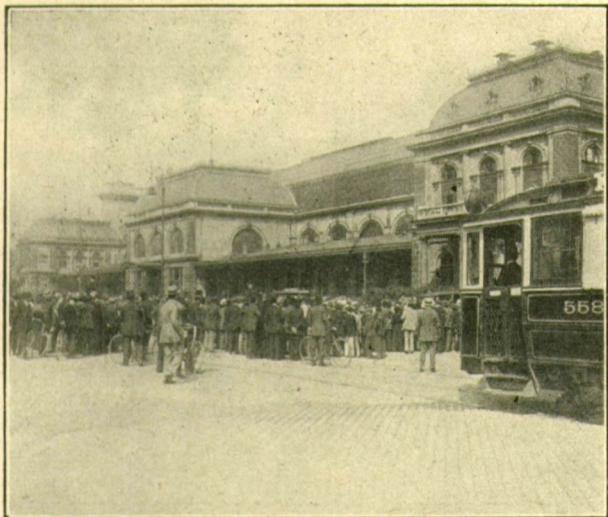
az a hadi emléke marad meg, hogy a burgonyatermés abban az évben meglehetősen rossz volt.

Ki tudna a ma kábitó színpadán az események fölé emelkedni? A világ nagy történetíróit az ujjainkon számolhatjuk össze, és egy sincs köztük, aki az ügghöz még csak hozzávetni is merne, hiszen a nyers anyag megközelítőleg se áll rendelkezésünkre. Ma csak érzéseink, sejtelmünk, a legjobb esetben helyes ösztöneink vannak, amelyeknek kifejtésére türelem és idő kell, mint a fák növésehez. Ezt az óriási véres területet áttekinteni, összefoglalni, tanulságokká változtatni

Sebesültek érkezése.

Bálint J. felvétele.

Várják a sebesülteket.

egy Napoleon sem tudná, hát még a szerény polgárember, aki csak cenzurált hírekhez jut. Így hát benne vagyunk a világtörténelem legnagyobb forgatagában, és míg fölöttünk a cserfák recsegnék-ropognak, kis párányéletünk háborítatlan tenyész az óriások ölében.

Az elmélkedésnek, gondolatszövésnek, a következtetésnek mily nagy területei nyílnak meg majd a jövőben, a század derekán! Ötven év múlva egy olyan regény kerül a világ asztalára, amilyen még nem íródott, és talán soha többé nem fog íródni. Az utódok álmélkodva fognak ránk, nagy idők tanúira nézni, és mindenki, aki ma él, irigykedés tárgya lesz a következő generációk előtt. Hányszor támadt föl bennünk is a vágy: vajha a catalauni sikon jártunk volna, ha Bizánc összeomlásának kortársai lehettünk volna, ha Napoleont láttuk volna; pedig micsoda csekélységek ezek az 1914-es év eseményeihez képest! És mily rettentően érdekes, hogy ezekben az időkben mégis csak úgy járunk a kávéházba, mint azelőtt, csak úgy megírjuk, vagy (ami helyesebb) nem írjuk meg a cikkeinket, mint a béke éveiben; a tinta továbbra is fekete marad, és a házmester pontosan jelentkezik a szemétpénzért. Északon, délen, keleten, nyugaton dörögnek az ágyuk, köröttünk a vizözön, a népvándorlás szele, a szuperlatívuszok serege, és mi, polgáremberek, akik nem lehetünk a csatatéren, tovább éljük a magunk kis hangyaéletét, és lelkesedés vagy csüggedés, öröm vagy szomorúság, izgalom vagy türelem, hazafiság és ember-szeretet az egyetlen érzések, amelyekkel az apokaliptikus csodákba bele tudunk kapcsolódni.

Mily kicsiny a polgárember, hogy így asszimilálódni tud, mily boldog a katona, aki tevékeny részese ennek a nagyszerű kornak! A csukaszürke szín most a föld tengelye; a hadseregnek kell kifejeznie mindazt, amit eddig a parlament, az egyház, az iskola, az íróasztal, a műhely a maga százhangú skálájával elmondott vagy elhallgatott. A tömegfilozófia, amelylyel a fegyvernagyvadás idejében békés kontárok oly sokat játszadoztak, most egyszerre az élet legfontosabb szervéhez tapad; tömegesen kell gondolkodnunk,

éreznünk és cselekednünk, hogy a csomót megoldhassuk. Akik az egyén fejlesztésén évtizedek óta munkálkodtunk, vagy legalább munkálkodni szerettünk volna, most be kell látnunk, hogy csak az összességnek van igazi értéke, hogy a nagy család fogalma fizikai tény, akár az Archimedes tétele, vagy a nehézkedés törvénye, és a demokrácia a történelemnek, nem pedig az ábrándozásnak a következménye. Amely nemzetnek a legtöbb közös tulajdonsága van, amelynek szintjén legkisebbek az emelkedések és esések, az lesz a legegységesebb és az lesz a harcz végén a legerősebb. A velünk született tulajdonságok ezidőszereint fontosabbak a szerzettekénél és az anyaföld lehellete százszor többet ér a legművészibb és legokoszerűbb gondolatmeneteknél. Akik a tömeg fölényét nem akartuk elismerni, akik már a szocializmusban is az individuum csődjét láttuk, most készségesen valljuk be, hogy hamis utakon jártunk, mikor az egyéniség vesszőparipáján lovagoltunk, mert az egyenlőség, testvériség, szabadság fogalmát nem egyes emberek kiáltották ki, hanem a világtörténelem bömbölő krátere dobta elibénk.

Mi a foglalatja mindennek? Egy második Emil? Visszatérés ez az ősalapotokhoz? Nem; inkább haladás; a kapuja egy új világrendnek, amelynek meg kell nyílnia ennyi testi és szellemi szétagoltság után. Az emberiség évezredeken át elfeledte a maga nagy kérdéseit elrendezni; jog, igazság, hit, meggyőződés, becsület, társas élet, ahelyett hogy egy tengelybe törekedtek volna, száz és száz prizmasugárrá törtek, a magyarázás tultengett a lényegen, a felfogás hadat vívott a gyakorlattal, de végcélzt egyiknél sem ismer-tünk, csak eszközt és átmenetet. A sorsnak kellett a színen megjelennie, hogy befejezze a rosszul dagasztott szindarabot; és így ez a sors nem a véletlen megbizottja, hanem okszerű következmény; tudatos erő, amelynek veleje az, hogy csak az érett a jövő életre, aki össze tud forni embertársaival, aki érzi a lelkére varrott kapcsot, amely a nemzet minden egyes polgárával összekapcsolja, aki hiszi, hogy a Krisztus ígéi — hogy a Gazdátlan Levelek nagy mondatát travesztáljam: — »a helyzet konkrét kifejezései voltak«. Évezredeken át meg volt adva a chance, hogy a gondolatban találjuk meg az érintkezési és a gyújtópontokat; nem találtuk meg; most az anyagban, a vérben kell felfedeznünk az összekötő erőt; és a logikát a Deus ex machina cseréli föl. A mely nemzetben viszonylag legtöbb lesz meg a közösség fogalmából, amely legkevésbé távozott el a család ősi keretéből, az fog a csatatéren halni, és az írja meg a jövő századok történelmét. És ha így van, akkor jaj neked francia, amely a legdifferenciáltabb nemzet vagy a világon, és jaj neked orosz, amely soha nem tudtál a szabadság szóért vértanuhalált halni.

Lehet hogy a következő évezredben kevésbé leszünk okosak, haladók és csodatevők, de bizonyos, hogy boldogabbak és jobbak leszünk, és talán ez is ér annyit, mint a könyvesházak kincsei és a gondolkodás fényes tornái.

Syrion.

Inter arma.

Dobjátok tengerbe az ajtóm kilincsét,
És falazzátok be gyorsan ablakom.
Ne lásson szemem a vérző láthatárra,
Hol hegyekbe szökken a hullahalom.

Takarjátok el az árnyékos mennyboltot,
Melyről máskor áldó csillagkönny perreg.
Most a csillagok is ágyugolyók, mikét
Egymásra lőnek a daczos istenek.

Adjátok poharam, melynek bora véres,
Lebbenjen meg lelkem mindent itthagyon.
... Mint a boldog idők Nemó kapitánya,
Viz alá sülyesztem magányos hajóm.

Falu Tamás.

Roppant eset.

Irta: KOZMA ANDOR.

Garáthyné ő nagysága a legfecsegőbb asszonyka volt az egész városban. Talán az egész világon. Semmi sem fért a begyébe, sietett mindent rögtön kitálalni. Még az is nehezebbre esett, hogy ki ne fecsege viszonyát a csinos szőke katonatiszttel, akivel vigan rakta a szarvakat igen tisztelt férjének a fejére a környék legkülönbözőbb s legképtelenebb pontjain. No de ezt még sem fecsegte ki. Mert amilyen kemény legény a férje, ebből emberhalál, sőt asszonyhalál is lehetne.

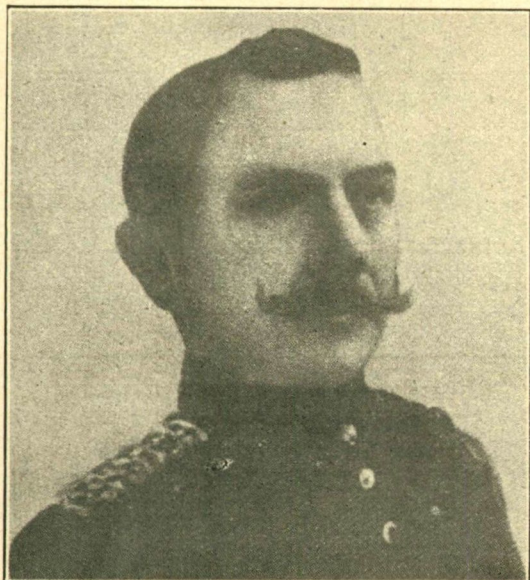
Egy délután a tilos-járó szerelmesek a szőlőhegynek félreeső oldalán találkoztak egy nyájas kis présházban.

A menyecske egyszerre ijedten hagyta abba a tilos csókot s felfülett.

— Max, az Istenért, valaki jár a kunyhó körül!

— Csakugyan... De csak valami erre tévedt parasztember lesz.

— Nem, nem, nézz csak ki az ablakon.

Emmich tábornok, a lüttichi győző.

Ajándék a sebesülteknek.

Bálint J. felvétele.

— Szakkerment, a polgármester! Mi a manót keres az itt?

S Max óvatosan, halkan, de villámgyorsan felcsatolta a kardját, megragadta a markolatot s az ajtó mellé állott. A halálsápadt asszony hamarosan összesímitotta pompás haját s úgy bujt Max mögé, hogy annak válla mellett kilásson az ablakon.

A polgármester nehézkes alakja s kövér, de sárga, ünnepélyes arcza meg-megvillant szeme előtt, amint furcsa tétovasággal ide-oda döcögött.

— Csak nem utánunk kémlelődik? — suttogá az asszony.

— Mi oka volna rá?

— A férjem legjobb barátja. Ma este is nálunk fog vacsorálni.

— Tán szerelmes beléd? Kaczérkodtál már vele is?

— Ugyan, Max!...

Összereztek s elhallgattak, mert valaki — nyilván a polgármester — megnyomta kívülről a kilincset. Szerencsére az ajtó be volt csukva.

Az ablakon át megint meglátták az alkalmatlan környékezőt.

— Nézd csak, mit huz ki a zsebéből?

— Kötőféket... furcsa!... Valamélyik lova bitangol tán erre? De hisz azért a kocsisát küldené el. Megint eltűnt a tekintetükből.

— Vajjon távozott már?

— Nem hiszem. Mintha még itt hallanám motozni a kunyhó körül.

— Mit csinálhat?... Be furcsán sóhajtozik.

Perczek multak el feszült várakozásban s évszázaknak tetszettek.

— Huzódj hátra, Piroska. Megpróbálok ajtót nyitni. Azt hiszem, elment már.

— Ne még, Max. Nem hallottam a lépéseit. Hátha itt pihen valahol a fűben?

Vártak, vártak, — semmi nesz. Max türelmetlenkedni kezdett.

— Végre sem maradhatunk itt örökké. Én inspekciós vagyok, csak úgy szöktem ide s legkésőbb parancskiadásra okvetlenül a kaszárnnyában kell lennem.

— S jaj, még én sem intézkedtem a vacsora végett. Éppen ő akaszt meg benne, aki részére készíttetni kellene.

— Történjék, aminek történnie kell, — én kinyitom az ajtót.

— Édes Max, ne még!...

A remegő asszony kérése hiába volt. Max elszántan fölcsattantotta a zárt, kilökte az ajtót, aztán iszonyodva visszahőkölt.

A polgármester ott lógott a préház előtt egy szilvafán, felakasztva.

Garáthyné rémületében segítségért akart sikoltozni, de Max igen okosan befogta szép száját.

— Csitt! Még csak az kellene, hogy itt csipjenek bennünket s egy hónapig folyton tanuskodni idézgesse. Mennyi kihallgatás és jegyzőkönyv!...

— De legalább vágd le szegényt. Hátha él még!

— Ha előbb engedted volna meg, hogy kinyissam az ajtót, még volna értelme. Most már késő. Nem tehetünk egyebet: én jobbra, te balra sietünk haza. És — érted Piroska? — mi nem voltunk sehol, mi nem láttunk, nem hallottunk, nem tudunk semmit. Adieu, édes, indulj!

Garáthyné, sirását visszafojtva, kisurrant a kunyhóból s elfordítva fejét az öngyilkos tetemtől, rohant le a völgynek egy bokorzos mély ösvényen.

Max még utána kiáltott:

— Egy szót se! Érted?

Aztán Max is nekiiramodott az ellenkező irányban s megkönnyebbülve érezte magát, mikor már, visszatekintve, nem látta a préházat. S amint a madártávlatból már a kaszárnnyapavillonok piros tetői is szemébe ötlöttek, boldog volt s fütyülni kezdte a mazurkát a Fledermaus-ból:

Glücklich ist

Wer vergisst

Was nicht mehr zu ändern ist.

Garáthyné, amint a városvégi vámsorompó közelébe ért, igen gondosan összeigazgatta magát. S mert nagyon átlátta Max hallgatási parancsának okos voltát, szentül megfogadta, hogy harapófogóval sem vesznek ki belőle soha egy szót sem a roppant esetről, melynek véletlenül tanuja volt.

Hanem a vámmőrök, akik ismerték mint előkelőséget, igen szabályszerűen szalutáltak neki.

Ah, mily borzasztó nehéz volt ezekhez így nem szólhatnia: jó emberek, ti nem is tudjátok, hogy városunk köztiszteletben álló polgármestere alig egy órával azelőtt felakasztotta magát a szőlőhegyen s még most is ott lóg egy szilvafán.

Szinte diadalnak érezte, hogy néma biccentéssel tudott köztük átjönni.

De most végig a város utczáin, valóságos titoktartási kálvária volt az útja. Csupa ismerős, csupa ráköszöntés — és ő senkinek sem ujságozhatja el a roppant esetet, mely majd kifurta az oldalát.

A főutcán maga a polgármesterné jött vele szemben. El akart előle szólni, de az rákiáltott:

— Piroska, Piroska!

Garáthyné megszédült, majdnem összerogyott. De megemberelte magát s mosolygást erőltetve, megállt.

— Piroska, bajod van? Olyan sápadt vagy.

— Semmi, Márta, csak egy kis migrén. Ki akarom sétálni.

— Migrén? Hisz akkor nem is ereszttem el ma az uramat hozzátok vacsorára. Bár az urad nagyon kérte, hogy mindenesetre menjen el, megbeszélni a készülő városi választásokat.

— De jöjjen is el bizonyosan, édes Márta. Estig már el is felejttem ezt a kis migrént.

Mosolyogtak, még kisvárosiasan csókolóztak is és elváltak.

— Szegény Márta, — mondá magában Garáthyné — ha te tudnád, hogy már özvegy vagy!...

Hazaérve, még felizgatott lelkijének első rohamában sietett kiadni a mai polgármesteres vacsorára vonatkozó rendelkezéseit. De fejében ott vijjogott a gunyos, sötét kiáltás: ezt a vacsorát már nem fogja megenni az a polgármester!

Azután bemenekült a legbelső szobába s ott keservesen kisírta magát.

Mire férje hazajött, lemosta arczáról a sirás nyomait. Még regélt az urának is valamit a migrénről, de különben igyekezett olyannak látszani, mint rendesen.

— No, Piroska, hát jó vacsoránk lesz?

— Igen. Rákot is hozattam, tudom, hogy a polgármester szereti.

— Okos menyecske vagy! Jól kell tartanom az öreg. Szeretem, ha csak azok jutnak be a városi bizottságba, akiket én jelölök. Ő mindent megtesz, amit kívánok. Igaz hogy eléggé le is köteleztem.

— Kölcsönöztél neki?

— Azt is. De fő a jóállás. Mindig pénzzavarban van az öreg. De különben igen derék ember.

— Mennyi az a jóállás?

— Biz' az vagy huszezer forint!

— Jesszusom!

— Nono, Piroska, azért csak el ne árulj! Nem is hittem, hogy pénzdolgokban ilyen érdeklődő asszony vagy. De ne félj, nem lesz ebből baj. Lassankint majd csak letörleszt az öreg mindent.

— De hátha közben meghal?

— Szó sincs róla. Polgármesterek nem szoktak meghalni.

Elérkezett a vacsoraidő. Garáthy türelmetlenkedni kezdett.

— Hát hol késik már az a polgármester? Ugy-e, Piroska, még elromlik a vacsora, ha soká kell várni?

— Bizony!

Garáthy elküldött a polgármesterékhez, hogy már nagyon várják a nagyságos urat. A küldött azzal jött vissza, hogy a polgármesteréknél azt hiszik, hogy a nagyságos ur már itt van, mert otthon nincs.

— Hát nem furcsa ez, Piroska? Az öreg máskor olyan pontos szokott lenni. Ugyan hol lehet most?

Garáthyné kebléből szinte ellenállhatatlanul tört fel a roppant eset, melyet oly bizonyosan tudott. Szerencsére még a torkába tudta fojtani. Ez azonban olyan fájdalmat okozott neki, hogy újra meg újra sirásra fakadt.

— Piroska, mi ez?

— Én nem tudom. Olyan rossz az előérzetem!...

Hát miért nem jön már az a szegény polgármester? Az ura lecsitította s haragudott magára, hogy a jóállást bevallá. A szegény asszony most fel van ettől izgatva s rémképeket lát. De ő maga is boszankodott már, hogy még sem jön a vendége.

— Bizonyosan elmaradt a kaszinóban valami kártyapartinál.

S vette kalapját s érte ment maga.

Kelletlenül jött vissza.

— Még sincs itt? ... Mert ott sincs.

Garáthy végre is szidni kezdte az illetlenül elmaradó vendéget.

— Ne bántsд szegényt, — szólt közbe nyugtalanul az asszony — hátha valami baj érte?

— Dehogyan érte! Tán valahol kalandja akadt a vén kujonnak. Lassu viz partot mos... Különben, az ördög várja tovább. Vacsoráljunk.

A férj jól evett, az asszonynak nem csuszott le egy falat sem a torkán.

Vacsora után már lefekvőben voltak, mikor a polgármesterné rájuk izent, hogy hát: ott-e az ura? S ha igen: mikor jön már haza?

Ekkor komolyodni kezdett a dolog Garáthy előtt is. Ráragadt valami rossz sejtés a feleségéről. Nem feküdt le, hanem elment a polgármesteréhez. Azokra tovább ragadt a rossz sejtés róla. Elkezdtek keresni a polgármestert mindenfelé. És a széles ismerősi kör minden tagját mihamar felzaklatta a kérdés: hova lett a polgármester, akit ma kora délután óta nem látott sehol senki?

Sokan emlékeztek most már, hogy az öreg az utóbbi időben kissé furcsa volt. Még szótlanabb, komorabb, mint rendesen. Csak nem tett magával valami bolondot?

Éppen ezzel a kérdéssel toppant be éjjel felé Garáthyékhoz a városi főorvos is, a polgármesterék és e család bizalmasa. Garáthy még ekkor nem jött vissza kutató utjáról s csak az asszonynak kellett kiállni az orvos aggodalmas töprengéseit. Piroska majdnem beleőrült. Folyton szeretne volna kimon-dani, hogy igen, úgy van, az a legrosszabb, amit az orvos alig mer elképzelni, de mégis számításba vesz, az valóban megtörtént, ő saját szemével látta. Nagy küzdelmébe került, de mégis végigjátszta a mítsem tudó szerepét.

És játszta egész éjen át, mialatt férje is nagy nyughatatlansággal forgott az ágyon. Sőt tovább játszta reggelig is, megszerezve a meglepetés elszörnyűkődésével, mikor megjött a gyászos hír, hogy egy mezei rendőr hajnali körútjában a polgármester ur felakasztott holttestére bukkant a szőlőhegy legelhagyottabb részén.

— Asszony, a te idéges rossz sejtelked nem csalt — mondá komoran Garáthy.

Aztán kiállta az asszony, megszólalás nélkül, mind a temérdek össze-vissza beszédet is, hogy miképp történhetett a szörnyű dolog. S kiállta még azt is, hogy hivatalosan megállapodott a világ egy merőben téves orvos-rendőri feltevésben. E szerint a szegény polgármester tegnap egész délután s majdnem egész éjjel bolyongott s csak hajnal felé szánta el magát az öngyilkosságra. Akárhány tanu akadt a környéken, aki még esti harangszó idején s azontúl is látta őt komoran járn-kelni a hegyben s valamennyi előre érezte, hogy ebből nagy baj lesz.

— Eddig van a roppant eset, melyet én magam értem meg, — végzé az őszbecsavarodó szőke katonatiszt, aki nekem az egészet — persze megváltoztatott nevekkal — egy vasuti utazás alatt mondotta el.

— S ugyan kérem, kapitány ur, ment-e még az a kis fecsegő menyecske azután is szerelmi találkákra?

— Jaj, dehogyan jött! Az attól fogva csupa idéges félelem volt, hogy ahol ő egy kis hűtlenséget követ el, ott okvetlenül mindjárt történik valami roppant eset... Pedig csacsi volt szegényke. Mert, minden valószínűség szerint, ilyen roppant eset tizezer találka közül legfeljebb csak egyen történik. Aki egyszer ilyet megért, az nyugodt lehet, hogy több efféle már megérni nem fog. Én attól fogva teljes biztosságban éreztem maga-

mat minden szerelmi tilosban. Az én részem a roppant esetekből már egész életemre kijutott.

— És kapitány ur, hogy aludt a roppant eset éjszakáján?

— Köszönöm, elég jól. Tudja, a kaszárnyában senki sem kérdezte, hogy hova lett a polgármester? Mert mi közünk is volna nekünk, katonáknak, egy polgármesterhez?

Toll és tőr.

— aug. 28.

MONDJÁK: AZ ÖRDÖG NEM IS OLYAN FEKETE, mint gondolják; most kiderült, hogy a fekete se olyan ördög, mint gondolják. Kiderült, hogy az afrikait csak meg kell vakarni s előbuvik egy remegő, gyáva francia. A fekete légiók! Hogy zugott békeidőn a félelmes fenyegetés, a misztikus rém! A fekete légiók... Az emberek valami szörnyű, imaginárius veszedelemre gondoltak, a mi csak abban különbözik a pestistől, hogy emberformája van. És megjelentek a fekete légiók és szépen együtt futottak a francziákkal és szépen együtt futottak John Bullal, az angollal, aki ájult ijedtében még a váltólejáratokról is megfeledkezett. Igen, kiderült, hogy Franciaország hiába intéget Afrikába, hiába az egész színpompá, az antropológiai effektus, mindhiába: a francia tanítás nem hullt terméketlen talajba Afrikában és az afrikai méltóvá fajult a francziához: épp olyan hitvány, épp olyan gyöngé, épp olyan visszataszító. A kozák babonának vége; a sárga babonának vége; most vége a fekete babonának is és rövidesen vége lesz az indiai babonának is. Ha előbb akartuk volna: előbb lett volna vége; de nem akartuk. Szükségünk volt fajpolitikai dajkamésékre és a fantáziánkra Rudyard Kipling és Lafcadio Hearn meséi épp úgy hatottak, mint a Tamás bácsi kunyhója. Most vége... És vége — egypár kis évszázadra — a fekete-földi fehér civilizációnak, mert azt a bölcselnet ugyan föl nem fogják már a négerek, hogy: egymást fölfalni szörnyűség, amit a tisztítótüz se éget le, de a fehéret gyilkolni: humanista erény, amiért Poincaré törzsfőnök ur becsületrendet osztogat.

VANNAK MÉG LOVAGIAS ÜGYEK? Akárhogy mosolyogsz, olvasó, még most is vannak, amikor a világ mind a négy sarkán ég és shrapnelek meg bombák röpködnek a levegőben. Ezen a héten két uriember összeszólalkozott. Mind a ketten megbíztak két-két gentlemant, hogy intézzék el az ügyüket a lovagiasság szabályai szerint. A kihívott azon a nézetten volt, hogy ad elégtételt, de csak a háboruban. Menjenek le mind a szerb harctérre. Az győz, aki több szerbet vág le. Ellenben a kihívó ragaszkodott a vivóteremhez. Végre a segédeknek sikerült kapacitálniok a feleiket, halaszszák el a párbajt, s csak a háboru után legyen »esedékes«. Szublimátba mártott kardokkal, vattázott mellel, két orvostanár asszisztálása mellett legalább is groteszk dolog mérkőzni a *dum-dum* lövegek és ágyubömbölés idején. A két uriember ezekre az érvekre — nagyon okosan és helyesen — kibékült. Hiszen ma a lovagias ügyekben is moratórium van. Vérről másutt kell fizetni, s nincs annyi vérünk, hogy a vivótermekben is csurgassuk.

NEM TUDJUK, MEDDIG ÁLL MÉG A SZERB CZIMER és micsoda nemzeti állat van benne, ezt a történetet azonban szívesen ajánljuk az illetékes szerb körök figyelmébe. Szabácsból jött haza egy katona. Ő mesélte el, hogy a város romhalmazban hever, az utcák elhagyottak, a házak lakatlanok. Egy ablakon benézett a katona. Senkise volt a szobában. Lakói egytől-egyig elfutottak. Középujt állt egy mennyezetes ágy, selyempaplannal, dagadó dunyhákkal, patyolatfehér vánkossokkal. Az ágyon pedig kényelmesen és otthonosan szuszogott egy roppant kövér disznó. Átvette csöndes birodalmát, miután az emberek elináltak, azon a véleményen volt, hogy most már neki van jussa ágyban pihenni. A kis megdöbbenő jelenet szimbolikus erejű. Nem lenne kedve megörökíteni egy szerb czimerfestőnek? Eddig a szerbeknek ugyse volt nemzeti állatuk, sasuk, turuljuk, vagy kakasuk. Díjtalanul átengedjük nekik a — disznót.

A FÉRFI HŐS, a nő pedig okos matematikus. Ha kétkedsz az aforizma igazságában, hallgasd meg ezt a históriát. A háborúba induló tartalékos hadnagy a csatától visszatérő katonától kapott egy keztyűt. Fekete volt a portól, a löporfüsttől, a vértől. Boldogan szorongatta a hadnagy, el akarta vinni a háborúba, mint emléket, mint talizmánt, mint becses, drága ereklyét. Féltve őrizte. Odaletette a szekrényébe, hogy az indulás pillanatában magához vegye, a kabátja alá rejtse s ezzel a drága amulettel harcolja végig a háborút. Másnap ijedten látja, hogy a keztyű eltűnt. Illetőleg egy patyolatfehér, szépen kivastalt, gondosan összehajtott keztyű meredt rá. Mi történt? Az ő okos, jó, szorgalmas felesége az ereklyét — kimosta.

A történelem margójáról.

A Mária Terézia-kaszárnyával szemközt lévő óriási üres telken folyik az önként jelentkezők sorozása, egy szimpatikus százados felügyelete alatt. Reggeli hat órától este hatig nagy itt a tolongás, a jókedv és a lelkesedés. Fiatalok, öregek, gyerekek, meglett emberek a legkülönbözőbb társadalmi osztályból ezerszámra jelentkeznek. Különösen a Ferenczváros van szép számmal képviselve. Százzámra kell visszautasítani a tizennégy-tizenhét esztendőes ferenczvárosi football-matadorjelölteket, akik szörnyen elszontyolodva távoznak a százados lesújtó szavaira: gyerek nem kell a háborúba.

— Persze, — vélekedik egy jól megtermett henteslegény — igaza van a százados urnak. Annál több hely jut nekünk.

De nemcsak a gyerekek maradnak ki a sorból, hanem az ötven esztendőn felüliek is. Pedig ők sem kevesebb kedvvel jöttek a sorozó bizottság elé, mint a reményteljes ifjak. Vannak köztük egész deres fejű emberek, akik egy fél-óraig is ott makacskodnak a doktorok előtt és sehogysem akarnak belenyugodni a rokkant jelzőbe. Különösen egy nyápicz, czérnahangu, rettenetesen sovány emberke méltatlankodik erősen a »csufságért«, amit vele tettek, mikor pedig ő biztosan elbánná legalább három rácczal.

— Ugyan menjen már, bátya, — szól oda neki a jókedvű százados — magát nem használhatjuk. Hiszen olyan sovány, hogy nem fér el a mellén az — érdemrend.

— Nem baj, — vág vissza az öreg — legalább a golyó se talál rajtam lyukasztani valót.

Nagy nevetés közt végre aztán elballag. De alighogy elment, már egy másikkal van baj.

Ez kocsmáros, valahol a Gyep-utczában. Ötvennyolcz éves és olyan kövér, mint egy hordó.

— No, — mondja a szemével ravaszul csippentve a százados felé — én csak elég kövér leszek ahhoz a medáliához.

Hát igen, a hájon nem mulik, de az ötvennyolcz esztendőt kissé sokalják a doktorok.

— Sok, sok, — mérgelődik a derék kocsmáros — már hogy a fenébe lenne sok. Átugrok én még egy háromemeletes házat.

— Mindegy, — nevet a katonaoorvos — mégse lehet bevenni. Menjen csak békén haza, tata.

— De nem megyek én a Poncius Pilátusát! Én már elbucsuztam az otthonvalóktól, csak nem megyek most szégyenszemre vissza. Az asszony holtig szekirozna. Különben ne higgyék az urak, hogy én ingyen akarom a dolgot. Hoztam én pénzt is magammal — kosztra. Itt van hatszáz pengő, — s azzal leolvassa a százados asztalára a ropogós bankókat — nem kerülök én a császárnak egy krajczárjába se, csak öltöztessenek be. A kosztot én fizetem.

És most egyszerre elhallgat a nevetés. Komolyan, megilletődve néznek az előbb még humoros, vastag tokájú, kis kövér öregre, aki kipirult arczczal, ragyogó szemmel tekintget hol a századosra, hol a doktorokra.

Mit lehet itt tenni? Tauglich, — mondja az egyik doktor és a kövér kocsmáros boldogan, elégedetten áll be a sorba, a fiatal, erős, vidám ujonczok közé.

*

Egyik közeli kedves kollégánk meséli:

Már vagy egy esztendeje, hogy nógatom a feleségemet: foltozza meg az ingeimet. Egynehány már szakadozni kezd közülük.

De a feleségem sehogy sem akart nekifogni.

— Ugyan, mi szüksége van magának arra, — mondta makacsul — hogy foltozott fehérneműt viseljen. Vegyen magának újakat, nincs arra rászorulva, hogy ilyesemben spóroljon.

Én azonban szintén ragaszkodtam a magam álláspontjához, ami azt jelenti, hogy foltozás nélkül hordtam a régi ingeimet.

Tegnapelőtt aztán nagy meglepetés ért.

Mikor hazamegyek a redakcióból, a feleségem ott találom a varróasztalkája mellett, amint szorgalmasan foltozza az ingeimet.

— No végre, — mondom csodálkozva, de némi diadalmas meglegedettséggel is — hála Istennek, meg lesznek foltozva az ingeim.

— Nagyon téved, kedves barátom, — feleli a legnagyobb nyugalommal önágyasága — ezek csak voltak a

maga ingei. Ezeket én a katonáknak foltozom... maga pedig vegyen magának ujakat.

*

Katonák gyakorlatoznak a Rákoson.

Egy század baka irigykedve szemlél egy délczeg soffórt, aki autóját villámgyorsan szaladgáltatja ide-oda. Mikor aztán a gép pőfékelve megáll egy pillanatra, az egyik baka nem is állja meg szó nélkül.

— Jó dolga van, kolléga, — szól oda a soffórnek — hanem azt meg kell hagyni, érti a dolgot.

— Nono, — szerénykedik a kaucsukköpenyes — hát csak megy a munka. De hiszen nem csuda. Érték hozzá, sokat sportoltam.

— Ugy, — érdeklődik a baka — hát kolléga miféle sportot űz cíviliben?

— Távfutóbajnok vagyok — adja meg a választ a soffór s már szalad is tovább a 45 HP-vel, vigan túlkölvé.

*

Érdekes levelet kaptunk Bécsből a héten egy nagy hirdető irodából, amely eddig németül levelezett a kiadóhivatallal. Most magyar levelet irt, figyelmes és kedves jelöl annak a testvéri érzésnek, amely szinte napok alatt lobbant lángra Ausztria és Magyarország népeinek lelkében. A levél magyarságát ugyan kissé még kifogásolná az Akadémia, de mi a jóindulatot akkor is dicsérendőnek tartjuk, ha nem is a legkorrektebb mondatokban nyilatkozik meg. (Persze csak az ilyen leveleknél, nem a beküldött kéziratoknál.) A levelet, mint a mai csodálatos napok egyik jellemző, apró dokumentumát, itt adjuk teljes szövegében, az eredeti fogalmazás szerint:

»Tek. Kiadó Hivatal! A 1915. én újságkatalogusunk-ért. Kerjük sziveskedjek a mellet kérdéslapot helyes-kitölt és azután azonnal visszaküldeni, mért a jól beiktatás a jövő újságkatalogusban nem csak nekünk hasznos van. Kerjük azért az elintézet mi előbb sziveskedjek, maradunk tiszteltetl stb.«

Hát nem kedves?

*

Szerbiából megtért sebesültek a legcsodálatosabb dolgokat beszélnek a magyar bakák vitézségéről. Mutatóba idejegyzünk egy jellemző momentumot, amelyet egy fiatal sebesült kapitány ismerősünktől hallottunk.

A kapitány ezrede Zimonyba volt kirendelve. Napok óta hangos volt már a környék az ágyudörgéstől, golyó-fütyüléstől, mikor egy este észreveszik, hogy harmincz bakagyerek hiányzik; nincs sehose, mintha csak a föld nyelte volna el. A kapitány aggódva szaladgál utánuk az egész városban, de hiába, a harmincz kemény kunsági fiúnak nyoma veszett. Keresés közben végre elvetődik a Duna-partra, ahol ijedten látja, hogy a hős vízben katonasapkák uszkálnak. De nem üresen, mindegyikben benne volt a gazdája feje is. A harmincz baka ott fürdött nyugodtan, vigan, szemben Belgráddal, míg a Kalimegdánról süvöltve paskolta körülöttük a vizet a puskogolyó.

— Jöttök ki tüstént a vízből, akasztófárávalók, — kiabál rájuk megdühödve a kapitány — ki engedte ezt meg?

Mire az egyik baka a partra lábálva, sipkájához emeli a kezét s kissé hiányos öltözetben ugyan, de kifogástalan feszességgel szalutál és jelenti:

— Ik melde gehozzám, kapitány urnak alássan jelentem, nem birtuk tovább ezt a disznó meleget, hát legyüttünk egy kicsit feredni — a magunk szakálára.

Persze a fürdésnek hamar vége szakadt, hanem a kapitánynak nem volt szive hozzá, hogy összeszidja a vakmerő legényeket, akik a szerb golyók záporában »feredni« mennek a maguk szakálára.

*

Egy másik sebesült katona, — szanitécz-káplár, mosolygóképű, zömök tulajdonai gyerek — aki Szabács alatt káptt sebet, beszélget a helyőrségi kórházban.

— Hát ami azt illeti, — mondja bekötött fejére mutatva, amelyet egy szerb szurony vérzett meg, — nem olyan nagy dolog a háború. Nálunk Brázán István királkör keményebb bicskázások vannak.

De aztán csak elkomorodik kissé:

— Hanem az gyalázat, amit a ráczok csinálnak, hogy a rosszseb... mihelt meglátják a vöröskereszteket, mingyárt csak azokra zuditják a golót, úgy hogy végül is le kellett szednünk a karunkról a jelvényt. Ugy lőttek ránk, mint a sajbára...

Akik hallgatják, ökölbe szorul a kezük a dühtől.

— Hanem — folytatja tovább a beszédet a bekötött fejű káplár — mi se maradtunk persze adósok. A mieink elfogtak harmincz komitácsit s a hadnagy ur négy gyalogost rendelt ki az őrizetükre. Azt mondja az egyik fráternek: ha valamellik megmozdul, löjjetek le. Egy félóra multán, hogy odané a hadnagy ur, mind a harmincz bombahajigáló ott nyújtózkodik a fűvön, mozdulatlanul.

— Mit csináltak? — kérdezi egy kicsit megrökönyödve a frátert.

— Hadnagy urnak alássan jelentem, — feleli az — mind a harmincz megmozdult.

— Hát bizony — végzi a sebesült — azok a ráczok ugyan nem szögeltek oda többet magyar bakákat elevenen a földhöz, amint addig tették. A manlicher-goló hamar eligazította a dolgukat.

*

A déli harctérről sebesülteket szállító vonat egy egészséges szerb állampolgárt is hozott Budapestre, s csodálatos, a szerb hadifogoly valósággal ünneplésben részesült katonáink részéről. A nevezetes eset hőse ugyanis egy egészen apró emberke, egy siró-rívó parányi csecsemő, akit egy üres házban szedtek fel katonáink. A kis visító hadifogoly a kötőhelyre került s onnan a sebesültek vonatára. Így jutott el Pestre, bár utközben nem kis gondot szerzett a hős katonáknak, akik a háboruhoz értenek, de a szárazdajkaságot nem tanulták. Mikor aztán kiszállnak a pesti pályaudvaron, valaki így szól az egyik bakához:

— No, ilyet is csak magyar katona csinál az ellenség gyerekeivel.

Mire a baka szeliden válaszol:

— Nono, mikor még ilyen kicsinke, akkor még a rácz is embör.

*

Egy olvasónk küldte be a következő apróságokat:

Amikor pár hét előtt úgy röpködtek a levegőben a hadüzenetek, mint nyáron a légy, egy jókedvű suszterinas a következő felirattal ellátott czédulát akasztotta ki a berlini külügyminiszterium kapujára:

Hadüzenetek csak d. e. 10—12-ig, d. u. 2—4-ig fogadtatnak el!

A francia külügyminiszter a mühlhauseni csata után a következő kérdést intézte a spanyol nagykövethez:

— Miután értesülésünk szerint Spanyolország a francia határon csapatösszevonásokat rendelt el, felvilágosítást kérünk arra vonatkozólag, hogy ki ellen történtek ezek az intézkedések?

Mire csakhamar megjött a jellemző válasz, amely egyaránt jellemző a németek vitézségére és a spanyolok ijedelmére:

— A mozgósítást Spanyolország a németek ellen rendelte el.

Az öreg Kohn bácsi olvassa az újságból a német győzelmeket. Egyszer csak föltolja homlokára a pápaszemét s elkeseredetten így morfondírozik:

— Metz, gut, Lüttich, gut, Strassburg, auch gut... de most már jönnek azok a rettentő nevű francia városok... a fene tudja azokat kimondani.

Egy budapesti francia kisasszony, aki francia leczke-órak adásából él, sirva megy az utcán s kétségbeesve kiált föl:

— Mon Dieu. Azért, mert monsieur Poincaré az orosz csárral csókolózik, azért kell nekem itt minden leczkémet elvesztenem!

A lovasság egy gázlón kél át.

— Walt Whitman. —

Egy rajvonal áll hosszú rendben s szimatol a zöld szigetek közt,

Kigyóvonalba fejlődnek, fegyverzetük villámlik a nap-sütésben — hallga! hogy zenél a csörgésük,

Figyeld az ezüst vizet, a benne pocskoló lovakat, melyek rétvázva állanak meg inni,

Figyeld a barnaarcú férfiakat, — minden csoport, minden személy külön festmény — a hanyag nyugalmat a nyergekben,

Némelyek a tulsó parton bukkannak föl, mások épp most lépnek a gázlóba — s közben

Skarlát, kék és hófehér színekben

Vidáman röpködnek a szélben a vezető zászlók.

Halasi Andor.

A harmadik Róma.

Irta: CESARE CASTELLI.

(7)

Első rész.

Vittoria nagyon örült ennek az eredménynek; mikor kihajolt páholya karfáján, egészen meglepődött. Bár még sötét volt, a színház már jóformán tul volt zsufolva. Fent az emeleteken fiatalok ültek, sok ur, hátrább pedig a polgári középosztály családjai.

A páholyokból világos toillettek és művészi frizurák bontakoztak ki s a félhomályban is ragyogott a sok briliáns és arany, s mindez együttvéve fényes, ünnepi estét ígért.

A zenekarban a muzsikások hangolni kezdtek, s a közönség egyre s egyre jobban tódult a színházba. Régóta nem volt már ennyi ember a nézőtérén.

Vittoria nagyon izgatott volt; ez a nagy ember-tömeg, a fényes este, mind az ő eszméjének sikerét hirdette, s nagy örömet okozott neki az a gondolat, hogy milyen nagy összeg gyűl majd egybe, hogy a nevét mindenki emlegeti és minden lap dicséri majd.

Egy nagy páholyt tartatott fenn a maga számára, melyet két kisebből állítottak össze, mert az estélyre sok embert hívott meg és sok látogatót is várt. Fekete csipkével diszitett szürke selyemruha volt rajta, a finom, szinte pókhálószővésű csipke a ruha kivágásánál még jobban emelte nyaka vakító fehérségét s állógallér formájában vette körül, mely dus, sötét hajáig ért. Belépőjét egy szép karfájára terítette s a páholy baloldalán foglalt helyet, ahonnan az egész publikumot láthatta; a tanácsos tökéletes estélyi ruhájában viszont kissé hátrább ült le a tulsó oldalon s a színpadra szegezte tekintetét, mert azt várta, hogy ott a következő perczben meg fog jelenni hunczut arczocskája annak a színésznőnek, akit az imént Rasinóval látott együtt.

Hirtelen vakító világosság támadt a színházban. Mélységes csend honolt az egész nézőtérén, mikor Arioli a karmesteri emelvényre lépett, a hegedü-czinczogás elhallgatott, az elkésették gyorsan helyet foglaltak s a zenekarból felhangzottak a szimfónia első ütemei.

Vittoria, aki már előző napon végignézte a próbát, kissé nyugtalan volt. Vajjon hogy tetszik majd az a kis szindarab, melyet Palma és Constanza asszony játszanak el? Hogy sikerül majd az a hárfaszóló, a melyet Arioli mester mindenáron elő akart adatni, hogy legjobb és legtehetségesebb tanítványát bemutatthassa ebben a műsorszámban.

Talán Masoni gyönyörű hangja el fogja kápráztatni az esti publikumot. Egyelőre azonban félt, hogy a sok ember jelenléte rosszul fog hatni ott, ahol ájtatos csöndességnek kellene honolnia, és oly izgatott volt, mintha neki kellett volna fellépnie a színpadon. Ebben a pillanatban kopogtattak az ajtón, a tanácsos kinyitotta és di Rasinó asszony lépett be.

Az idős hölgy letette köpenyét, azután szívélyesen üdvözölte barátnőjét és megkérdezte tőle:

— Hol van Fausto? Egész nap nem volt otthon.

Ugy látszik, az öreg dámának egyéb gondja sem volt, mint a fia, akiért úgy aggódott, mint egy kis gyermekért. Nagyon nyugtalan volt.

— Ott van a színpadon.

— A színpadon? — ismételte a mama ijedten. — Börzasztó, hogy színészekkel érintkezik és közérjük keveredik.

»Mindnyájunknak el kell menni!«

Kicsinylő mozdulatot tett, jelezvén, hogy menyire ellenkezik nevelési elveivel ez a dolog.

— Hát, Istenem, — mondta most Vittoria asszony, aki a dolgot nagyon természetesnek találta — hát kit kérnék fel, ha nem őt, hogy fogadja a színészeket.

— De én nem tudom, nem akarom! Maga egészen elrontja őt. Én, sajnos, tudom, hogy előszeretettel forog a kis baletpatkányok között és ez a vonzódás itt most könnyen kielégülésre találhat.

— Dehogy, dehogy, — mondta Vittoria — legyen csak egészen nyugodt, hiszen nem gyerek már. Husz éves. És különben is azok a szírenek, akikre ön gondol, nincsenek is itt.

Miután azonban a grófnő mindenáron beszélni akart Faustóval, hogy megóvja őt a veszedelmektől, a tanácsos ráállt, hogy előkeríti. Ragyogtak a szemei, nyugtalanság vett erőt rajta arra a gondolatra, hogy ismét a színpadra mehet, ahol a művésznőket egészen közelről láthatja az ember, ahol talán ismét szembe kerül azzal a fehér kosztümös hölgygyel, aki előbb pajkos tekintettel nézett végig rajta és aki nyugtalansággal töltötte el szívét, miközben közömbös témákat feszegetett Faustóval.

— Megyek már, megyek már, ne nyugtalankodjék, asszonyom — mondotta a tanácsos és elhagyta a páholyt. Közben a zenekar befejezte a szimfóniát és a nézőtér lelkesen tapsolta.

Vittoria ismét visszanyerte a bátorságát, mert ez a nagy lelkesedés kedves ígéret volt. A diadal kezdete. A grófnőnek éppen örömről beszélt, mikor az ajtón kopogtattak s Elisa lépett be férjével és a kis Idával. Elisa halántékra simuló frizurájában, mely körülövezte szelíd arcát, egy koronához hasonló arany fésűt hordott s égőötévtörös damasztruha volt rajta fehér tüll diszszel; valami antik nemeshölgyhöz hasonlított s mintha csak az imént lépett volna ki valami reneszánsz kori flamand festményből. Keblén gyönyörű fényű ékszerdarab csillogott, briliáns láncz övezte a nyakát, amelyen annyi apró briliáns függő ragyogott, hogy valósággal vakító hálóként fedte el egész nyakát.

Paolo, aki a kis Idát kezén vezetve közeledett feléjük, vakitón fehér ingmellében három nagy briliáns-gombot viselt, amelyek fényét még emelte a foglalat fekete email-kerete. Frakkja derékban tulbó volt s bő nadrágszárai olyanok voltak, mint két üres zsák. Di Raspino asszony azonnal észrevette, hogy ez az egyszerű ember milyen kényelmetlenül érzi magát

ebben a ruhában, mely sehogysem illett rá, mosolygott és azt gondolta:

— Hiába rakják tele magukat briliánsokkal, hogy elvakítsanak, azért mégis meglátszik rajtuk, hogy nem közülünk valók.

De azért odaszólitotta a kisleányt, leültette a székre maga mellé, s megsimogatta szőke hajfonatait.

— Milyen szép vagy ma? A mamád öltöztetett fel ilyen szépen, ugy-e? — S azzal megigazította kék bársonybluza csipkéit, melyek egy kissé meggyűrődtek. Aztán Elisához fordult, akit már néhány napja nem látott és neki mondott néhány bókot, sőt szeretetreméltóan Paolóval is szóbaállt és megkérdezte tőle, hogy mikor készül el villájával, melyet a Macaón épít. A grófnő nem tudta eléggé dicsérni. Valósággal szerelmes volt a villába.

— Arról álmodozom, — mondotta — hogy meghitt, csendes és levegős otthonom legyen, ahol nincsenek szomszédaim, akikkel bizony nem mindig férhet meg békességben az ember. Maga boldog ember, ott fog lakni...

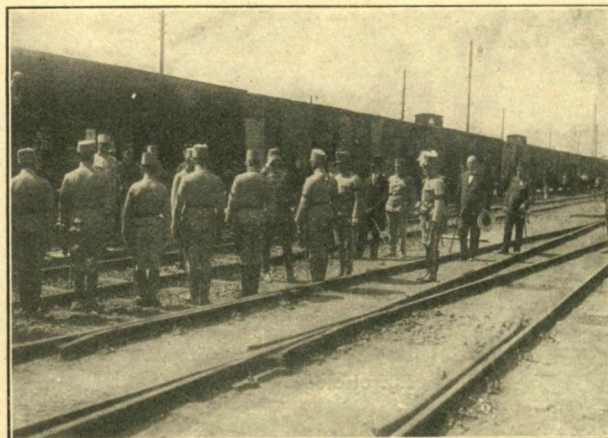
Paolót büszkeséggel töltötte el az öreg hölgy dicsérete s így részletességgel szolgált felvilágosításokkal mindenről. Beszélt a kertjéről, melyet magas rácsozattal vesz majd körül, a márványból és kristályból készülő főbejáratról, a földszinti nagy termekről, ahol dolgozószobája lesz és ahol két mérnökének irodáját akarja berendezni, s az emeletről, ahol egy óriási felsővilágítású terem vezet majd a szobákba, amelyek ebből a teremből nyílnak köröskörül.

Elisa szerényen ült Vittoria mellett és körülnézett a színházban, amelynek sok aranya és csillogása elkápráztatta.

Ezalatt megkezdődött a vendégjárás. Elsőnek elegáns fesztelenséggel Roccatella gróf jött be. Meghajolt a karcsu hölgy előtt, megsimogatta a kis Ida arcát, kezét szorította Paolóval, aztán leült, hogy az elnöknőnek elmondja gratulációját és impresszióit az estéről.

— Ez a szimfónia igazán csodálatos volt! Igazán nem lehetett volna alkalmasabbat választani, hogy ünnepélyesebben akkreditáljuk az északról jövő új zenei irányt, melyhez a közönségünk lassanként hozzá szokik.

Mégis úgy vette észre, hogy nem mindenkinek tetszik egyformán. Mellette egy kövér ur ült, vaskos nagy aranylánczczal és kezén olajbarna keztyűvel s műélvezetében szakadatlanul megzavarta. Minden harmadik taktusnál köhintett egyet, tubákkolt, hangosan társalgott, végül, hogy a figyelmét teljesen elterelje,

Utra készen.

INNEN-ONNAN.

szuszogni kezdett s valamit keresett, amit sehogyszem tudott megtalálni; fel kellett állnia, hogy a zsebe ránczai közé rejtőző zsebkendőjét előkotorja.

A zenekar újból játszani kezdett s véget vetett az elbeszélésnek, melyet Vittoria mosolyogva hallgatott.

Most a műsor komolyabb része következett. Néhány taktus után felhúzták a függönyt s a rivalda éles világításában két feketeruhás ur állt. Mindegyiknek egy füzet volt a kezében.

— Szelim és Hamed, — mondotta Roccatella — most figyeljünk oda.

Ez a két név egyszerre elnémitotta beszélőkedvét, áhitatos figyelemmel fordult a színpad felé. A színházban is elcsendesedett minden; a zongora mellett álló két eléggé testes énekes borotvált, lágy és sápadt arcza felkeltette mindenki érdeklődését.

Pardelli az ünnepély támogatásául a szentatyától engedélyt szerzett arra, hogy a vatikáni énekar két legkitűnőbb éneke, Szelim, a legjobb tenorista, és Hamed, az öreg szoprán, résztvehessenek ezen a hangversenyen. Nagynehezen megengedték, mert az egyház is részesedni akart ebben az irgalmas cselekedetben, melyet annak a fiatal papnak apostoli önzetlensége keltett életre.

A két énekes arab prózával egy duettbe kezdett, melyet a lassu, primitív gyászdalban feloldódó muzsika bánatos kadenciákkal kísért. Megható szelidség csendült ki a két tisztá: és fuvolaszerű hangból, melyet a megértetlen szavak még misztikusabbá tettek. Még a közömbösek is némán, mintegy béklyóba verve ültek ott. A páholyokban elhallgatott a zavaró fecsegés, fejét sem mozdította senki, hogy el ne veszítse e művészi gyönyörűség egyetlen pillanatát se.

Az általános figyelmet egyszerre valami alig hallható zaj zavarta meg. A figyelmesen hallgatók boszusan fordultak meg, hogy meglássák, ki háborította a csodálatos muzsikát, a zaj azonban egyszerre erősebb lett, a két énekes elhallgatott, a zenekar abbahagyta a keleti gyászdalt és rázendített a királyinduló harsogó melódiájára.

(Folytatása következik.)

Kivel? . . .

Tavaszi elvirágzásért
Szép nyáresti éhségért
Kivel verekedjem . . .

Bátorságom nevelték
Szeretőmet elvették
Azt is eltemettem . . .

Nagy idegen városok —
Mennyi szépség várhatott
El sohse mehettem . . .

Zsidó boltos amit ád
Krajczárért pergő csigát
Most kinél keressem? . . .

Gyerekszájat kaczagót
Ami nekem sohse volt
Egész elfeledjem? . . .

Kivel verekedjem? . . .

Benedikt Ilus.

♫ Hol az új Petőfi? Arany János írta 1853-ban: »Kitört azonban a forradalom s szépen lecsücsült az irodalom«. Ma is . . . azaz álljunk csak meg: valóban lecsücsült-e? Nincs fantasztikusabb regény, mint a világháború; izgalmasabb éposz, mint a sebesült katonák elbeszélése; zengőbb líra, mint a saját lelkesedésünk . . . igaz. Az is igaz, hogy az embert — ha nagy ur, ha koldus, felhőt karczó zseni, vagy zabáló, bőfőgő, horkoló barom — ma egy pillanatig se érdekli más, mint a háború; ha tisztességes, azért, mert tisztességes, — ha egoista, azért, mert egoista. És mégis azt látjuk, hogy »a legujabb csatadal, csak három krajczár« fölöttébb nagy keresletnek örvend; egy boltos beszéli, hogy nagyban vásárolják — Petőfi Sándort; a villamoson azt kérde a szomszédom a másiktól: mikorra olvassa ki a *Háború és Békét*, én is szeretném megint olvasni. Másutt a Jövő század regényét látom. És könyveket, ilyen címmel: Emlékeim a . . . háborúból. Szóval: igenis olvasnak; szóval: nem az irodalom csücsült le . . . csak az az irodalom csücsült le, amelynek semmi köze a világ dolgaihoz. Semmi köze ahhoz, ami kétségtelenül a legnagyobb dolog. Nem az irodalom csücsült le: az írók csücsültek le. Az új világrend itt van, de az új Petőfi még késik. Pedig talán már előleget is kapott az irodalomtörténettől . . .

* * *

♫ Pletykahordozók. A kávéház . . . a kávéházra most rossz napok járnak; nem mintha nem telne meg, hanem: mert a pesti lelkiismeret ügyészei mindennap új vádiratot nyujtanak be ellene a nagyközönséghez. Hogy fecsegő. Léha. Hazug. Pletykahizlaló. »Kávéházi stratégiák« . . . mondják hallatlan lenézéssel; persze: a kávéházi stratégia roppant kómikus, vagy még inkább: undorító. De hát a szalon-stratégia, a műhely-stratégia, a korzó-stratégia, a villamos vasuti stratégia, vagy akár — uram bocsá! — a kishivatali stratégia sokkal komolyabb? Igen: sok a pletyka, sok a komisz, az ártalmas pletyka is, és mi az első napokban hangoztattuk, hogy az ilyen pletykahordó számukra — vagy gazemberekre — le kell csapni. De lecsapni rájuk és az istenek fölényével bírálni őket: ez két különböző dolog. Az ilyesmi ellen egy védelem van, már olyan, ami mindenkinek módjában van: nem hinni. A hazugsághoz kettő kell: aki hazudik és aki elhiszi. De körülhordozni azt, hogy mi olyan nagy diplomaták vagyunk, hogy tudjuk, hogy a kávéházi diplomata: rossz diplomata, rossz stratégia, rossz »beavatott«, rossz hadizseni, — ez csak kómikus. Ez csak keztyűdobás: a pletykahordóknak.

* * *

24 Az orosz naptár. Hogy ez hamarabb nem jutott senkinek az eszébe? Igen, igen, az ónapár, amely tizenhárom nappal elkésve ballag Európa rohanó napjai után. Az oroszok nem vették tudomásul az okos Gergelyt, aki még egy szent pápánál is szokatlan vakmerőséggel tizenhárom nappal előbbre tolta a késő idő lusta kerekét. Az atyuska boldog országában mindenben hátra vannak tizenhárom nappal s így ők még nem értek el — Krasznikig, augusztus huszonötödikéig. Ők akkor, amikor Európa ezt a nevezetes dátumot kitörülhetetlen betűkkel jegyezte fel az igazság győzelmes ünnepei közé, még másfél héttel odább aludtak a békés multban, amely mámoros álmokat szó a halálra érett népek erőtlén agyvelejére. Tizenhárom napi késés, elmaradás . . . ez még békében is kellemetlen dolog, de háborúban egyenesen katasztrófa. A tizenhárom szám fenyegető szimbóluma a babonás Oroszország fölött most úgy lebeg, mint a végzet halottakra éhes keselyűje.

24 **Negyvenkét centiméter.** Az elmúlt hétnek ez a fontos adata a világtörténelem egyik legegyszerűbb fejezete fölé került címnek. Negyvenkét centiméter... ezzel a gyakorlati matematikából vett két szóval kezdődik a jövő háborúja, vagy — az örök béke. Mert az élet paradoxonja még a háboru szörnyű zajában sem hallgat, sőt éppen a Lüttich alatt felbőszült német és magyar mozsarak negyvenkét centiméteres átmérőjű torkával hirdeti a föld minden népének, hogy a leggyilkosabb, legellenállhatatlanabb góliát-löveg dinamittal töltött gyomrában tulajdonképpen a sóvárgott világ-béke szunnyad s a legborzasztóbb harci fegyver éppen magát a háborut teszi örökre lehetetlenné. Négy méter vastag vasbeton boltozatok úgy omlottak össze ezektől a tizmázsás szárazföldi torpedóktól, mint a földre ejtett virágcserep. Ezeknek a mozsaraknak nem állhat ellen semmi védő találmány, semmi páncéltorony, amit eddig emberi agyvelő kitalált és milliós áldozatok árán megvalósított. A mi seregeink — emlékezzünk Jóкаи Tatrangi Dávidjára — ismerik az ichort, az istenek véré, ezt a sajátságos folyadékot, amely elpusztítja és megváltja a világot. És ennek az ichornak kabalisztikus képlete: $2r \times \pi = 1$ méter és 32 centiméter. Ennyi az új lövegek kerülete.

IRODALOM.

Levelek.

Tíz-tizenöt évvel ezelőtt elparentálták a levelet. Elmult a levél, mint a delizánsz és a koppantó. Ha jól tudom, Kóbor Tamás volt az, aki egy okos és ragyogó cikkében a képeslevelezőlapok megjelenését — amikor még az anizx új volt — azzal magyarázta, hogy a levélíró ellustult és hogy felmentse magát az írás kötelezettsége alól, a szöveg helyébe tájképet, portrét, kótát biggyesztett. Mit is lehet ma írni? A képeslevelezőlap már a levél dekadenciája. Azóta azonban napról-napra fogy, egyre csenevészebb és halványabb, a régi, kedves, családian-intim irodalmi műfaj eltűnt. Sevigné asszonya nem akadt a XX. századnak és ha akadt volna, akkor nem lenne Grignan comtesse-e, aki elolvassa. Sok budapesti embert ismerek, aki szívesebben utazik két-három órát, mintsem hogy leüljön levelet írni. Még a tollforgató ember se csavarja ki szívesen töltőtollát erre a célra: inkább telefonoz, inkább boyt hivat, inkább apró hirdetést ad fel, inkább üzen, inkább sürgőnyt fogalmaz, tiz szóból (*holnap joevoek*), vagy inkább egyáltalán nem ír. A telefon, az ujság, a vasut megölte a levelet.

Ma azonban feltámadt. Mióta a telefondrótokon háborus hírek cikáznak és a vasuton virágos, daloló katonák utaznak, újra leveleket írnak egymásnak és a levelek egyre hosszabbodnak, egyre melegebbek, egyre kedvesebbek, a postás, aki bezörget az ajtón, újra a hirhozó, a várva-várt személyiség, és a levél újra az a bűvös üzenet, mint valaha, mikor még postakocsikon szállították, ezer kaland között, poros országutakon keresztül. Még a pecsétnek is van értelme. Ez a piros folt azt jelenti, hogy csak nekünk szól a sok drága titok, amely a levélben szunnyad. Szívdobogva bontjuk fel. Vajjon mi ujság? Mert a mai levelekben csupa közleni való van, amit hiába keresünk ujságokban. Távolabb estünk egymástól s itt találkozunk, a levél intim papirosán. Azelőtt azt írtuk: »Szervuszatok«. Vagy: »Jól vagyok«. Így vallottunk szerelmet: »Öllelek«. Ma ezeket

a rövid szavakat terjengős, körülményes, kedélyes, vagy komoly levelekké eresztjük fel. Vége az amerikai tempónak. Mindenki krónikairó. A férj nem sürgönyöz csókokat, de hosszú-hosszu levelekben gyón távoli feleségének s az érzelmes bőbeszédűségében van valami igaz, természetes és megható. Csak a szükség teremt vagy éleszt fel új irodalmi műfajokat. Emlékeznek a régi levelekre? Milyen ávulttá vált már a levélkezdő kívánság: »Kivánom, hogy levelem jó egészségben találjon«. Ez most megint kedvesen hangzik és aktuális, mert szükség van rá. Valaha a régi magyar ur gyertyafényénél ragadta meg a kalamust, hálóingben ült s a stílusa is pongyolában járt. Mindent töviről-hegyire elbeszél s hosszasan rajzolta a szobát, ahol irt, az asztalt, a vén ismerős, családi diófaasztalt, amelyen a keze nyugodott, az ablakot, amelyen már az éj feketesége ült, hogy ezekkel az ódon irodalmi fogásokkal jellemezze a szituációt és közelebb hozza szemükhöz és szívükhöz önmagát. Hány ilyen levelet kaptam mostanában. Mennyire kíváncsi vagyok mindenre. Csupa hosszú-hosszu, négy-öt oldalas, régimódi levél hever az íróasztalomon, egymásba-kapcsolt, folytatódó rózsaszín tábori levelezőlapok, amelyeken a halottnak hitt levél a háboru által új életre kel. Még humoros adomákat is közölnek. Nem volt levelesládám, de tegnap szereztem egyet! Elrakom benne ezeket a drága emlékeket. Új időket élünk és ránk fuvallnak a visszajáró régi idők. »Ha látnád a kertünket. Mind letaroltuk a bokrokat, a rózsafákat, a virágokat odaadtuk a mi édes fiainknak, a katonáknak.« Egy levél aláírása: »Igaz hivedk. Máskor frázis, de ma arra gondolok, hogy aki »hivem«, az szeret engem és aki »igaz hivem«, az nagyon szeret engem.

Holnap írok neki — én is, rossz levélíró — egy »szép, hosszú« levelet.

K. D.

ZENE.

A Budapesti Filharmóniai Társaság jótékony célú hangversenye. A m. kir. Operaház zenekarából alakult *Filharmóniai Társaság* az *Állatkerti* vezetésével karöltve, *Kerner István*, a m. kir. Operaház karnagya vezetése alatt, *B. Sándor Erzsi*, *Sebők Sári*, *Környei Béla*, *Szemere Árpád* operaházi tagok, valamint a m. kir. Operaház teljes énekkarának szíves közreműködésével, szeptember hó 1-én, kedden, délután 6 órakor jótékony célú hangversenyt rendez az Állatkertben a hadba vonultak családtagjai és a háboru folytán kereset nélkül maradtak javára. A nagyszabású hangverseny műsora a következő: 1. Erkel: Ünnepi nyitány. Előadja a Filharmóniai Társaság zenekara. 2. Karok. Énekli a m. kir. Operaház teljes ének kara. 3. Liszt: I. Rapszódia. Előadja a Filharmóniai Társaság zenekara. 4. a) B. Sándor Erzsi, b) Sebők Sári, c) Környei Béla, d) Szemere Árpád magánszámait zenekarkísérettel. 5. Wagner: Császár-induló. Előadja a Filharmóniai Társaság zenekara. 6. a) Himnusz. Énekli a magyar királyi Operaház teljes ének kara zenekarkísérettel. b) Rákóczi-induló. Előadja a Filharmóniai Társaság zenekara. Belépődíj 1 korona. Fenntartott ülőhely 2 korona. A hangverseny napján délután 1 órától kezdődően esti 8 óráig az Állatkert területére belépni csak a pénztáraknál váltott napi jegyekkel lehet; minden más jegy, tehát a bérlet-jegyek is ezen a napon délután 1 órától kezdődően este 8 óráig érvénytelenek. Jegyek előre válthatók naponta az állatkert

Ha fáj a feje ne tétovázzék, hanem használjon azonnal:

mely 10 perc alatt a legmakacsabb migraint és fejfájást elmulasztja. Ára 1 korona 20 fillér. Orvosok által ajánlva. Készíti

Beretvás-pastillát

Beretvás Tamás gyógyszerész **Kispesten.** Kapható minden gyógyszerárban. 3 doboznál ingyen postai szállítás.

főbejáró pénztárainál. A hangverseny összes jövedelme a mondott célra szolgál. A hangverseny védői és rendezőse: *dr. Jankovich Béla* v. b. t. t., vallás- és közoktatásügyi miniszter, *gróf Klebelsberg Kunó* államtitkár, *dr. Majovszky Pál* miniszteri tanácsos, *gróf Bánffy Miklós*, a m. kir. Operaház kormánybiztosa, *dr. Bárczy István* polgármester, *dr. Bódy Tivadar* alpolgármester, *dr. Márkus Jenő* tanácsnok, *dr. Lendl Adolf* állatkerti igazgató, *ruszti Ruszt József* udvari tanácsos, *Kerner István*, a m. kir. Operaház karnagya, *dr. Hevesi Sándor*, a m. kir. Operaház főrendezője, *Roubal Vilmos*, a m. kir. Operaház karigazgatója, *Baré Emil*, *Fodor Izso*, *Kleinecke Rezső*, *Moshammer Román*, *Seifert Róbert*, *Trébusz Pál* és *Willmuth Bódog*, a Filharmóniai Társaság választmányi tagjai. Kedvezőtlen idő esetén a hangversenyt szeptember hó 2-án, szerdán, délután 6 órakor tartják meg.

HETI POSTA.

Vizsga I. Leveléből nem tudtuk kivenni, hogy van-e tanári, vagy más diplomája, s így nem tudjuk, hogy mit ért az »állami vizsgá«-n. Tudassa velünk, hogy milyen tanulmányokat végzett s hogy milyen képesítést óhajt elnyerni.

S. F. Az egyiket kiadjuk.

Szeged. *Sch.* A versek hangja új, de a formájuk szörnyen esetlen. Az egyiket, a legrovidebbet kiadjuk, feltéve hogy egy dallamosabb nevet ír a sorok alá.

Felelős szerkesztő és kiadótulajdonos: KISS JÓZSEF.

A háziasszony
: ideálja egy :

**SINGER
VARRÓGÉP**

Kapható az itt feltüntetett „S”
címerrel ellátott összes üzletek-
ben vagy pedig ügynökeink után.

SINGER Co.
VARRÓGÉP RÉSZ-
VÉNYTÁRSASÁG

IV., Semmelweis-utca 14. sz.
VIII., Rákóczi-út 39. szám.
VIII., Baross-utca 77. szám.
V. ker., Lipót-körút 22. szám.
VI., Andrássy-út 28. szám.
II. ker., Corvin-tér 1. szám.
X. kerület, Liget-tér 2. szám.

LOHR MÁRIA
• (KRONFUSZ) •

A főváros első és legrégebb csipkétisztító,
vegytisztító és kelmefestő gyári intézete

Gyár és főüzlet: VIII., Baross-utca 85.

FIÓKOK: II., Fő-utca 27. IV., Eskü-út 6. IV., Kecskeméti-
utca 14. V., Harminczad-utca 4. VI., Teréz-körút 39.
VI., Andrássy-ut 16, VIII., József-körút 2.

Trencsénteplicz és a háboru. Trencsénteplicz gyógyfürdő igazgatóságához nap-nap mellett érkeznek tudakozódások arra nézve, vajjon a háborus idők dacára nyitva vannak-e még a fürdők, van-e még fürdőélet Trencséntepliczen? Az igazgatóság ezuton figyelmezteti a közönséget, hogy a fürdő teljes üzemben van, Trencsénteplicz ma is szép közönségének gyönyörű időjárás kedvez, s remélhető, hogy most, midőn a vasuti közlekedés ismét kedvezőbbé alakul, az olcsó utóidényre való tekintettel is még sokan fogják a fürdőt fölkeresni.

A mindenről gondoskodó természetnek bámulatos gyógyereje érvényesül a Schmidthauer-féle keserűvizben, mely a leghivatottabb természetszerű és ártalmatlan gyógyítója az emberi szervezet belső bajainak, u. m.: székrekedés és abból eredő étvágyhiány, gyomorfelfúvódás, aranyér és vérbőségnél, eddigi semmiféle művileg készült szerek által utol nem ért gyógyhatásu, mint ivókura hosszabb használatra elkövetés, szívelhásosodás és azzal járó fulladásnál, sárgaság, máj- és lép-daganatnál stb. Kapható minden jobb ásványvizelárusító helyen. Utasítás mellékelve. Főszétküldés a forrástulajdonos Schmidthauer Lajos gyógyszerésznél Komáromban. Összetévesztések elkerülése végett Schmidthauer igmándi keserűvize kérendő.

Fejfájás kinozza ??? akkor sürgősen szedjen *Beretvász*-pasztillát. E készítmény elsőrangú klinikai észlelések szerint teljesen ártalmatlan, mert sem a szívre, sem a vérkeringésre, sem a gyomorra károsan nem hat. Hatása gyors, megbízható és a legmakacsabb fejfájásokat is radikálisan megszünteti. Minden gyógyszerárban és drogueriában kapható.

MEDGASZAJ KABARÉJA

KEZDETE: **MODERN SZINPAD** KEZDETE:
1/10 órákor VI., ANDRÁSSY-UT 69. SZÁM. - TELEFONSZÁM 93-16.

A Grániczon. Pufi és a háboru. Kávéházi vezérkar.
Gloire. Szegény Petár. Nikita hadakozik stb. stb.

MÉRSÉKELT HELYÁRAK!

SZÉCHENYI fiunevelő-
és tanintézet

(internátus) bentlakó és bejáró tanulók számára.
Magántanulóknak előkészítés. Budapest, V. ker.,
Személynök-utca 7. I. emelet. Telefon 152-64

Pannónia-szálloda

Budapest, Rákóczi-ut 7. szám.

A Nemzeti Színház mellett.

Varrógép

BAUMGARTEN FERENCZ

vásárlás előtt kérje árjegyzékemet! Csak a legjobb gyártmányokat tartom raktáron és öt évi jótállás mellett szállítok kényelmes részletfizetésre is.

BUDAPEST, V.,
RÓZSA-U. 27.

NŐ

A Pózsonyi Kereskedelmi és Iparkamarától fenntartott nyilvános, három évfolyamu

felső kereskedelmi iskola Pozsonyban

Érettségi vizsgálat. — Állásközvetítés. — Internátus. —
Értéstit kívánatra küld: az igazgatóság.